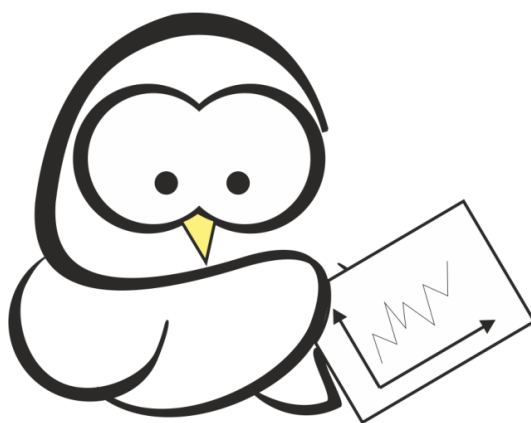

Pieniądz w gospodarce

Wiedza o gospodarce

2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zachodniopomorska
Szkoła Biznesu
w Szczecinie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Pieniądz w gospodarce

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Pieniądz.....	4
3. Instytucje finansowe	4
4. Zadanie banków komercyjnych.	5
5. Formy pieniądza	6
6. Czy istnieje zależność między wysokością stopy procentowej a oprocentowaniem kredytów?.....	7
7. Kreacja podaży pieniądza w gospodarce	12
8.Podsumowanie	12
9. Literatura	13

Pieniądz w gospodarce

1. Wstęp

Obecnie czasie przedmiotem naszych zainteresowań będzie temat związany z funkcjonowaniem pieniądza, działaniem **Narodowego Banku Polskiego, funduszy inwestycyjnych, Otwartych Funduszy Emerytalnych, Towarzystw Ubezpieczeniowych**. Poznasz funkcje pieniądza i nauczysz się rozpoznawać w której z nich występuje pieniądz. Dowiesz się jak działa bank centralny, jakich używa instrumentów i jaki wywierają wpływ na gospodarkę. Zajmować się będziemy kwestiami związanymi z ryzykiem i rentownością inwestycji w fundusze inwestycyjne

Pieniądz rozwijał się wraz z rozwojem gospodarczym świata. W okresie gospodarki towarowej ludzie prowadzili handel wymienny. Wymieniano np. kozy na owce. Ludzie posługiwali się towarami, których mieli za dużo, aby nabyć te, których nie posiadali. Wymianę bezgotówkową, w ramach której płaci się towarem za towar, określamy mianem **barteru**.

W kolejnym okresie rozwoju gospodarczego ludzie zaczęli posługiwać się uniwersalnymi towarami, które służyły jako środek płatniczy. Były to: broń, ozdoby, skóry zwierząt. Z czasem środkiem wymiany stała się sól oraz kruszce (złoto i srebro).

Kolejny okres rozwoju gospodarczego to gospodarka towarowo-pięniężna. Wymiana przebiegała w oparciu o następujący schemat: pieniądz – towar – pieniądz. Człowiek posiadający określony towar wymieniał go na rynku na pieniądze, aby następnie nabyć za nie brakujący towar. Oczywiście w początkowym okresie w obiegu znajdowały się jedynie monety. Dopiero dużo później pojawiły się banknoty. Wiek XX to pojawienie i upowszechnienie się tzw. pieniądza plastikowego (karty płatnicze i karty kredytowe), a wraz z nim upowszechnienie transakcji bezgotówkowych.

Źródło: opracowanie własne.

Pieniądz w gospodarce

2. Pieniądz

Pieniądzem nazywamy uniwersalne dobro, za pomocą którego w gospodarce dochodzi do wymiany według schematu towar – pieniądz – towar.

Pieniądz w gospodarce charakteryzują następujące **cechy**:

- jest dobrem rzadkim w sensie ekonomicznym – pieniądz w gospodarce musi występować w ograniczonej ilości, dopasowanej do poziomu rozwoju gospodarczego;
- jest dobrem trwałym – cecha ta umożliwia gromadzenie oszczędności;
- jest dobrem podzielnym – dzięki tej cesze możliwe jest dokonywanie płatności za możliwe drobne części towaru;
- jest dobrem łatwym w transporcie – pieniądz powinien być dostosowany do dominującego środka jego transportu.

Pieniądz w gospodarce pełni następujące **funkcje**:

- miernika wartości – w pieniądzu jest przedstawiona wartość towarów i usług, dzięki temu łatwo jest porównywać różne oferty;
- środka tezauryzacji, czyli środka gromadzenia oszczędności – pieniądz służy do gromadzenia oszczędności, można to czynić w formie tradycyjnej (nie polecanej, np. gromadzenie w skarpecie) lub w formie lokat bankowych lub innych;
- środka wymiany – pieniądz jest elementem transakcji wymiennych;
- środka płatniczego – pieniądz służy do regulowania zobowiązań;
- pieniądza światowego – niektóre waluty, np. dolar, euro, służą jako pieniądz światowy; są honorowane niezależnie od granic i krajów.

3. Instytucje finansowe

W 1924 roku został powołany do życia Bank Polski, któremu powierzono pełnienie funkcji banku centralnego. Po wojnie (w 1945 roku) w miejsce Banku Polskiego powołano Narodowy Bank Polski, który przejął funkcje banku centralnego. Początkowo miał on działać zgodnie ze statutem Banku Polskiego. Zakładano, że będzie bankiem emisyjnym, który nie będzie zajmował się bezpośrednim finansowaniem przedsiębiorstw. Jednak gospodarka nakazowo-rozdzielcza zasadniczo zmieniła rolę NBP i pieniądza. Już na początku 1946 roku powierzono NBP kontrolę finansową i bezpośrednie finansowanie górnictwa, hutnictwa i przemysłu włókienniczego. NBP stał się potężnym monobankiem, który spełniał nie tylko zadania bankowości centralnej, ale i zadania bankowości komercyjnej, w szczególności z zakresu finansowania i prowadzenia rachunków przedsiębiorstw. Udzielał kredytów i gromadził oszczędności.

Zmiany w systemie bankowym przyniosły dopiero reformy przełomu lat 80. i 90. XX wieku. Z Narodowego Banku Polskiego wydzielono bankowość komercyjną (depozytową i kredytową), powierzając ją bankom komercyjnym. Nowo utworzone banki, a było ich dziewięć, rozpoczęły działalność z dniem 1 lutego 1990 roku, tworząc trzon bankowości komercyjnej. NBP w ten sposób zatrzymał dla siebie tylko zadania zarezerwowane dla bankowości centralnej.

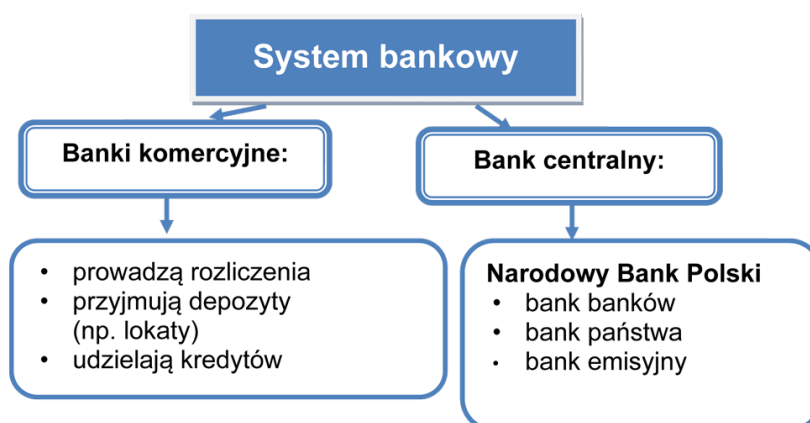

Pieniądz w gospodarce

Obecnie w Polsce działa kilkadziesiąt banków komercyjnych i kilkaset banków spółdzielczych.

W obecnym stanie prawnym system bankowy w Polsce jest dwuszczeblowy, w jego skład wchodzi: NBP (jako bank centralny) oraz banki komercyjne.

4. **Zadaniem banków komercyjnych jest:** udzielanie kredytów gospodarstwom domowym i podmiotom gospodarczym, prowadzenie lokat i rachunków oraz przeprowadzanie rozliczeń gospodarstw domowych i podmiotów gospodarczych.

Źródło: opracowanie własne.

Narodowy Bank Polski pełni szczególną funkcję. Do jego zadań należy:

- dążenie do utrzymania stabilnego poziomu cen,
- wsparcie polityki gospodarczej rządu,
- dbanie o wartość złotówki,
- emisja pieniądza,
- prowadzenie polityki pieniężnej,
- zarządzanie rezerwami finansowymi państwa,
- zarządzanie systemem płatniczym,
- obsługa budżetu państwa.

Jako bank banków NBP udziela bankom komercyjnym pożyczek na rozszerzenie działalności kredytowej. Stopa oprocentowania kredytów udzielanych przez NBP wyznacza pośrednio stopy oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. NBP ustala także stopy rezerw obowiązkowych, regulując zgodnie z potrzebami gospodarki aktywność kredytową banków komercyjnych.

NBP nadzoruje także operacje banków komercyjnych, co ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach oraz stabilność sektora bankowego. Pełniąc funkcję banku banków, sprawuje kontrolę nad działalnością banków komercyjnych, w szczególności czy są przestrzegane przepisy prawa bankowego. Ponadto NBP nadzoruje systemy płatności w Polsce.

Ze względu na swą funkcję NBP jest instytucją niezależną od innych organów państwa.

Pieniądz w gospodarce

Kluczową rolę w gospodarce odgrywają nie tylko banki, ale i inne instytucje finansowe. Należą do nich m.in. fundusze inwestycyjne, fundusze emerytalne oraz przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe.

5. Formy pieniądza

W średniowieczu dominującą formą pieniądza były **monety srebrne i złote**. Był to pieniądz pełnowartościowy, gwarantujący stabilność cen i całego systemu finansowego, ale podlegający dematerializacji. Obok pieniądza kruszcowego zaczął się pojawiać **pieniądz papierowy**. Bilety emitowane przez banki prywatne, w pełni wymienne na złoto i srebro, skutecznie zastępowały kruszce w realizowaniu pieniądza.

Kolejnym krokiem w ewolucji obiegu pieniężnego było wprowadzenie **pieniądza bezgotówkowego**. Gromadzenie oszczędności w gotówce i przetrzymywanie jej w domu jako nieracjonalne ustąpiło miejsca wygodniejszemu lokowaniu gotówki – w banku w formie wkładu. Kiedy wiele jednostek zaczęło lokować gotówkę w banku, przestało być niezbędne regulowanie zobowiązań między klientami w pieniądzu papierowym. Wkład banku stał się równie dobrym pieniądzem jak banknoty czy złote monety. Jednak wciąż drobne transakcje realizowane są za pomocą pieniądza gotówkowego. **Pieniądz bezgotówkowy** zwany jest także pieniądzem depozytowym, wkładowym lub bankowym.

Obecnie rośnie znaczenie **pieniądza elektronicznego**. Pieniądz elektroniczny to tak naprawdę elektroniczny zapis wartości pieniężnej istniejący w urządzeniu technicznym, który może być stosowany do dokonywania płatności na rzecz podmiotów innych niż emitent, bez potrzeby angażowania rachunków bankowych, funkcjonujący jako opłacony z góry (przedpłacony) instrument na okaziciela...

Przykładem pieniądza elektronicznego są **karty płatnicze i karty kredytowe**.

Narodowy Bank Polski pełni trzy podstawowe funkcje:

1. Bank banków.
2. Bank państwa.
3. Bank emisyjny.

Organem Narodowego Banku Polskiego jest Rada Polityki Pieniężnej. Ukształtowała się ona po raz pierwszy w 1998 roku. Jej przewodniczącym jest prezes NBP. W jej skład wchodzi 9 członków powoływanych w równej liczbie przez sejm, senat i prezydenta RP. Zadania Rady **Polityki Pieniężnej wynikają z Konstytucji RP. Należą do nich m.in.:**

- ustalanie założeń polityki pieniężnej,
- przedkładanie sejmowi sprawozdania z realizacji polityki pieniężnej,
- ustalanie wysokości podstawowych stóp procentowych NBP,
- ustalanie stopy rezerw obowiązkowych,
- ustalanie planu finansowego NBP,
- zatwierdzanie sprawozdania z działalności NBP,
- przyjmowanie sprawozdania finansowego NBP,
- ustalanie zasad dokonywania operacji otwartego rynku.

Pieniądz w gospodarce

Drugim szczeblem polskiego systemu bankowego jest bankowość komercyjna. Banki komercyjne są wyspecjalizowaną instytucją wykonującą następujące typy operacji:

- czynne,
- bierne,
- pośredniczące.

Przyjrzyjmy się teraz zagadnieniu wysokości **stóp procentowych**.

Stopy procentowe ustalane są przez Radę Polityki Pieniężnej (RPP). Za ich pomocą bank centralny reguluje ilość pieniądza na rynku (czyli podaż pieniądza), a więc prowadzi **politykę pieniężną**.

Stopa procentowa	Opis	Oprocentowanie	Obowiązuje od dnia
Stopa referencyjna	W celu zmniejszenia ilości pieniądza NBP sprzedaje bony pieniężne bankom. Minimalna stopa procentowa takich bonów to stopa referencyjna ustalana przez RPP. Określa ona minimalne oprocentowanie operacji otwartego rynku.	4,75	2012-05-10
Stopa lombardowa	Stopa lombardowa stosowana jest wówczas, gdy bank centralny pożycza bankom komercyjnym środki pod zastaw skarbowych papierów wartościowych.	6,25	2012-05-10
Stopa depozytowa	Wyraża oprocentowanie lokat krótkookresowych (jednodniowych) zakładanych przez banki komercyjne w banku centralnym. Lokaty przyjmowane są do końca dnia operacyjnego, a zwrot kwoty depozytu wraz z należnymi odsetkami następuje w kolejnym dniu operacyjnym. Lokaty są oprocentowane według zmiennej stopy depozytowej ustalonej przez RPP. Lokaty terminowe w NBP pozwalają bankom komercyjnym zagospodarować nadwyżki płynnych środków. W efekcie przeciwdziałają spadkowi krótkookresowych stóp na rynku międzybankowym poniżej stopy depozytowej.	3,25	2012-05-10
Stopa redyskonta weksli	Stopa redyskontowa stosowana jest wówczas, gdy bank centralny udziela pożyczek, odkupując weksle, które były w posiadaniu banków komercyjnych.	5,00	2012-05-10

Źródło: www.nbp.pl.

6. Czy istnieje zależność między wysokością stopy procentowej a oprocentowaniem kredytów?

W Polsce oprocentowanie kredytów jest najczęściej zmienne i wynika z tzw. **rynkowych stawek oprocentowania**. Większość kredytów jest powiązana ze stawką WIBOR (Warsaw Interbank Offered Rate), tj. stawką, po której banki pożyczają sobie wzajemnie pieniądze. Na **stawkę WIBOR** banki komercyjne nakładają swoją marżę i w ten sposób ustalane jest oprocentowanie kredytu. WIBOR w dużej mierze zależy od stóp procentowych ustalanych przez Narodowy Bank Polski.

Jeżeli RPP podniesie stopy procentowe NBP o 0,5 pkt proc., to następnego dnia w przybliżeniu o tę samą wartość wzrosną stawki WIBOR na rynku międzybankowym.

Wyższe stopy procentowe to wyższe oprocentowanie lokat oraz mniejsza atrakcyjność kredytów. W tej sytuacji więcej osób zdecyduje się na oszczędzanie, a nie na bieżącą konsumpcję.

Pieniądz w gospodarce

Decyzja RPP o podwyższenie stóp procentowych doprowadzi zatem do wzrostu oprocentowania kredytów w bankach. Wzrost oprocentowania skutkuje ograniczeniem planów zakupowych, które mają być przedmiotem kredytowania. Wiele podmiotów nie może wykazać zdolności do płynnej spłaty kredytu, co pomimo chęci ogranicza ich zdolności kredytowe. Spada zatem i konsumpcja, i inwestycje.

Źródło: opracowanie własne.

Kiedy wzrośnie WIBOR, zapłacimy wyższe raty kredytów złotówkowych.

Oprocentowanie kredytu składa się z marży banku i wskaźnika WIBOR, który ulega zmianom wraz ze zmianą ceny waluty na rynku międzybankowym. Na zmianę WIBOR-u ma wpływ m.in. wysokość stóp procentowych NBP, wzrost stopy referencyjnej zwiększa bowiem koszt pozyskania pieniądza.

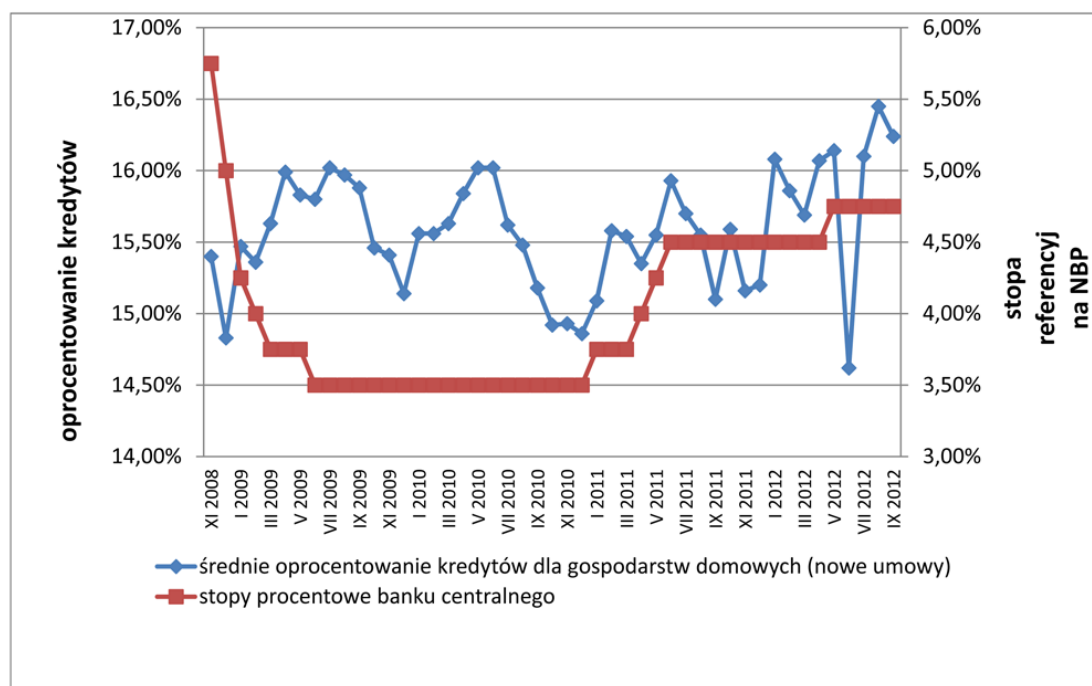
Jak widzisz, oprocentowanie kredytów w bankach komercyjnych nie zawsze podąża za obniżką stóp procentowych NBP. Sytuacja taka wyraźnie zaznaczyła się w 2009 roku. Wynika to przede wszystkim z tego, że banki rekompensują sobie w ten sposób wyższe ryzyko kredytowe, związane ze słabnącą kondycją ekonomiczną klientów.

Druga uwaga jest taka, że **banki reagują na decyzje RPP z dużym, nawet kilkumiesięcznym opóźnieniem**. W przypadku wzrostu stóp banki dość szybko reagują podwyżką oprocentowania kredytów.

Czy zatem spadek stóp procentowych spowoduje spadek oprocentowania kredytów?

Pieniądz w gospodarce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Obecnie zajmujemy się zagadnieniem **PODAŻY PIENIĄDZA W GOSPODARCE**.

Podaż pieniądza to inaczej **IŁOŚĆ PIENIĄDZA W OBIEGU**.

Pieniędzem są monety i banknoty (gotówka). **Rolę pieniądza** w gospodarce pełnią także te aktywa finansowe, które można w łatwy sposób wymienić na dobra i usługi. Jeśli mamy rachunek bankowy w banku wraz z kartą płatniczą, to do zapłaty za towary nie potrzebujemy fizycznie pieniędzy. Dlatego takie aktywa, jak depozyty bankowe, a nawet niektóre papiery wartościowe, traktowane są jak quasi-pieniądz lub pieniądz potencjalny. „Potencjalny” oznacza, że może on łatwo pojawić się na rynku, gdy za jego pomocą kupujemy, np. płacąc kartą płatniczą.

W praktyce stosuje się różne definicje podaży pieniądza, oznaczane literą M i cyfrą:

M0	Baza pieniężna (monetarna), najwęższa definicja pieniądza; określa, ile pieniędzy może być natychmiast użytych do transakcji gotówkowych. Bazę tworzą: - banknoty i monety posiadane przez sektor pozabankowy - gotówkowe rezerwy banków komercyjnych.
M1	Zawiera gotówkę i depozyty na żądanie, czyli pieniądze znajdujące się na rachunkach rozliczeniowo-oszczędnościowych.
M2	Agregat ten zawiera w sobie M1, a także depozyty terminowe osób prywatnych oraz firm do 2 lat.
M3	Oblicza się go, sumując wartość M2, czyli gotówkę i depozyty, a także papiery wartościowe, których termin wykupu nie przekracza 1 roku.

Pieniądz w gospodarce

Jak zatem przedstawia się podaż pieniądza w Polsce?

W analizowanym okresie poziomy podaży pieniądza charakteryzowały się **trendem wzrostowym**. Dynamika wzrostu na koniec sierpnia 2012 roku, w porównaniu do grudnia 1996, wyniosła odpowiednio:

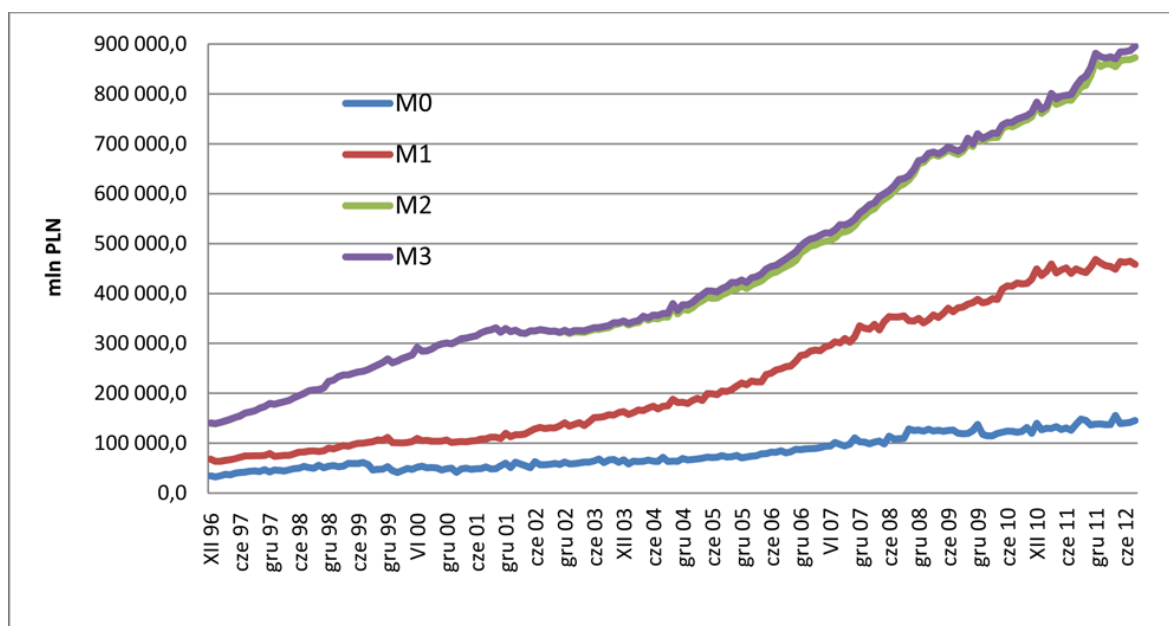
M0 324%,

M1 575%,

M2 523%,

M3 538%.

Jak zatem widzisz, podaż pieniądza wzrosła. Najbardziej znacząco dla agregatu M1. Wartość tego rodzaju pieniądza wzrosła prawie sześciokrotnie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Dlaczego kwestia podaży pieniądza w gospodarce jest istotna?

Jedna z teorii ekonomicznych mówi, że **przyrost podaży pieniądza przyczynia się bezpośrednio i szybko do wzrostu inflacji**.

Strategia polityki pieniężnej NBP zakłada utrzymywanie stabilnego poziomu cen. Od początku 2004 roku przyjęty przez RPP cel inflacyjny wynosi 2,5 proc. z możliwością odchylenia do 1 punktu procentowego w górę lub w dół.

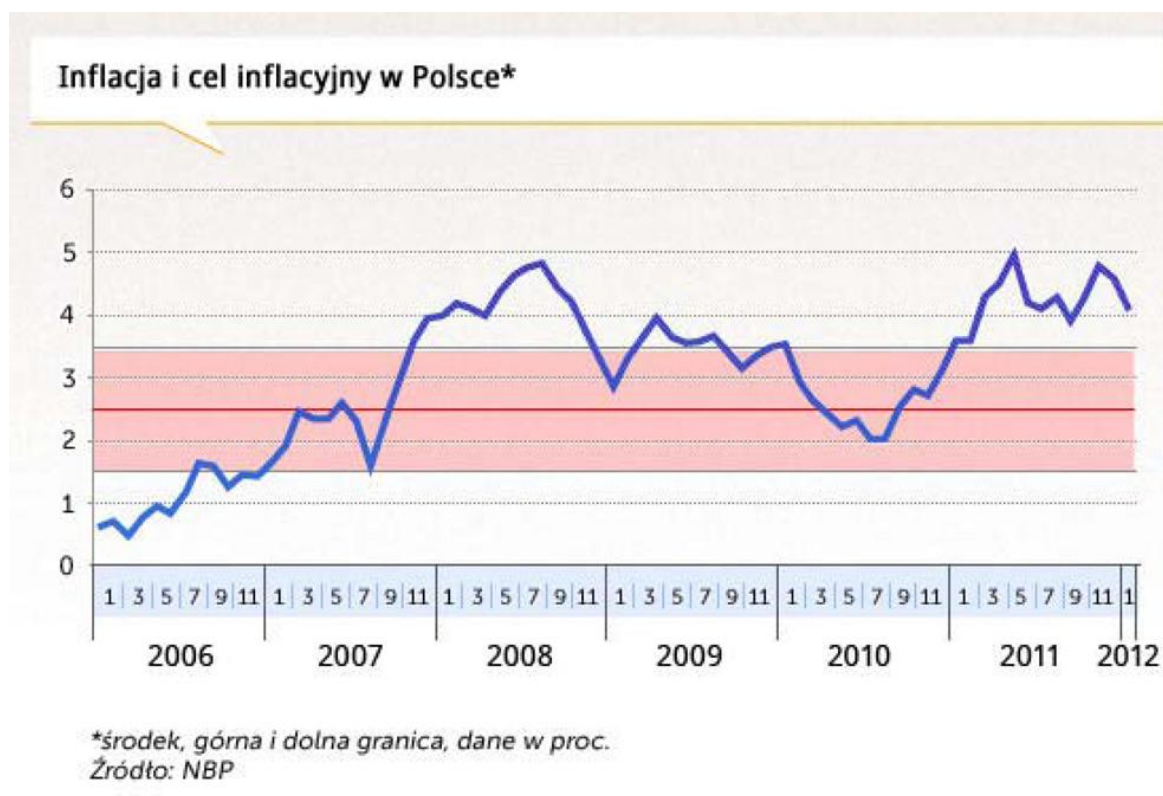
Osiągnięcie celu inflacyjnego jest trudne ze względu na problemy gospodarcze w skali globalnej: szoki cenowe na rynkach surowców energetycznych i rolnych, gwałtowne wahania kursu złotego, największy od 80 lat kryzys finansowy.

Pieniądz w gospodarce

Jeżeli przyjmiemy, że **inflacja jest spowodowana nadmiarem pieniądza w stosunku do ilości towarów na rynku**, to minimalizacja inflacji następować będzie poprzez ograniczenie ilości pieniądza.

Z powodu wprowadzenia na rynek nowych aktywów finansowych, takich jak oprocentowane depozyty na żądanie czy fundusze rynku pieniężnego, kontrola tempa przyrostu podaży pieniądza jest trudna. Ponadto badania empiryczne wykazały, że zależność między ilością pieniądza a inflacją nie jest prosta i sprawdza się tylko w długim okresie – co najmniej kilku lat.

Źródło: <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/debata/po-co-bankom-centralnym-cel-inflacyjny/>.

Rada Polityki Pieniężnej, określwszy cel inflacyjny, ustala poziom podstawowych stóp procentowych NBP i w ten sposób wpływa na oprocentowanie kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Co za tym idzie, pośrednio wpływa na rozmiary kredytów, popyt w gospodarce i stopę inflacji.

Kształtowanie rynkowych stóp procentowych następuje poprzez zastosowanie zestawu instrumentów polityki pieniężnej, takich jak:

- operacje otwartego rynku,
- rezerwa obowiązkowa,
- operacje depozytowo-kredytowe,
- interwencja walutowa.

7. KREACJA PODAŻY PIENIĄDZA W GOSPODARCE

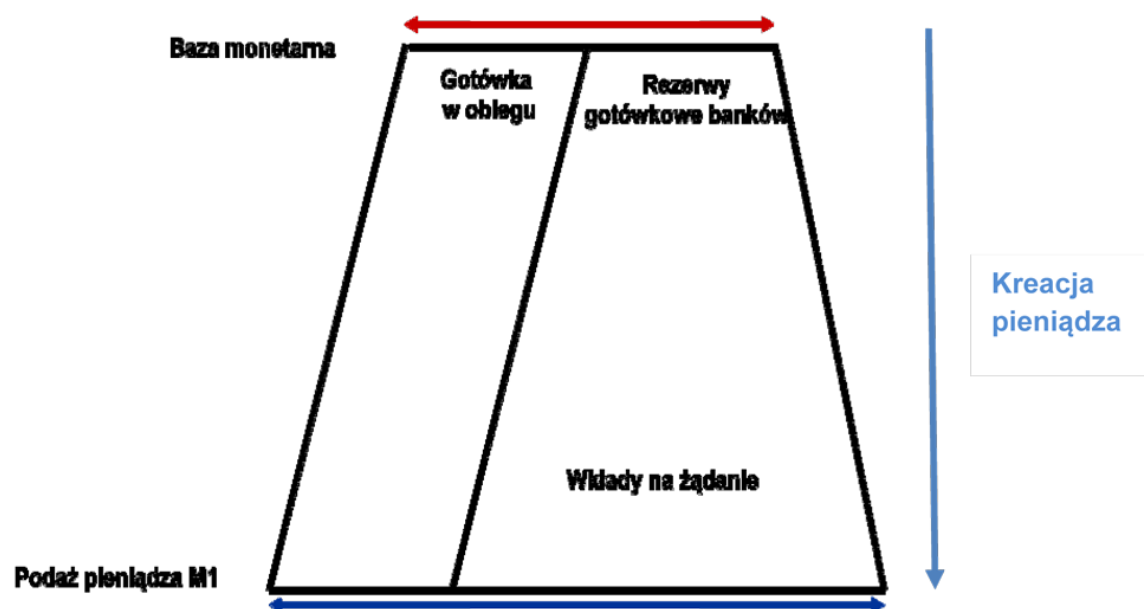
Z podażą pieniądza wiąże się zagadnienie kreacji.

Kreacja pieniądza przez banki komercyjne – to proces polegający na wprowadzaniu do obiegu przez banki komercyjne dodatkowych ilości pieniądza. Kreacja pieniądza ma charakter bezgotówkowy i dokonywana jest na drodze operacji kredytowych.

Podaż pieniądza obejmuje gotówkę w obiegu oraz wkłady w bankach.

Baza monetarna wyemitowana przez bank centralny składa się z gotówki w obiegu oraz rezerw gotówkowych banków. Baza monetarna zostaje zwielokrotniona w efekcie kreacji kredytów przez system bankowy, które są najważniejszym składnikiem podaży.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa depozytariuszy i niedopuszczenia do inflacji bank centralny reguluje rozmiary kreacji pieniądza kredytowego poprzez ustalanie stopy rezerw obowiązkowych i stóp oprocentowania kredytów udzielanych bankom komercyjnym.

Źródło: opracowanie własne.

8. Podsumowanie

Przeszliśmy wspólnie fragment kursu obejmujący tematykę związaną z funkcjonowaniem pieniądza i instytucji finansowych.

Z pewnością umiesz już określić na jakich zasadach działa w Polsce bank centralny i jaki jest jego wpływ na system bankowy. Potrafisz omówić jak działają instrumenty wpływające na wielkość podaży pieniądza, w szczególności umiesz określić rolę stóp procentowych i rezerw obowiązkowych.

9. Literatura

1. E. Nojszewska, Podstawy ekonomii, WSIP, Warszawa.
2. J. Mierzejewska-Majcherek, Podstawy ekonomii, Difin, Warszawa.
3. P. Urbaniak, Podstawy ekonomii - podręcznik. Mikroekonomia i makroekonomia, EMPI², Warszawa.